

LBRIS

We know
books

Cartea de față reprezintă ediția a doua
a volumului *Râvna duhovnicească*,
apărut pentru prima dată la Editura Sophia în 2008.

SFÂNTUL TEOFAN ZĂVORÂTUL

Vindecarea
neputințelor
duhovnicești

Cuvinte către monahii

În românește de Felix Trușcă

editura
Σοφία

București

Cuprins

Troparul Sfântului Teofan Zăvorâțul	5
Introducere: Episcopul Teofan Zăvorâțul – dascăl al monahismului autentic	7
Omilia I: Împlinirea făgăduințelor monahale	15
Omilia a II-a: Îndrumări pentru monahism din viața Sfântului Ioan Înaintemergătorul	25
Omilia a III-a: Pilda Sfintei Mari Mucenițe Ecaterina	35
Omilia a IV-a: Curățirea inimii: scopul principal al monahismului	43
Omilia a V-a: Piroane pentru răstignirea de sine	51
Omilia a VI-a: Înălțarea crucii lăuntrice	57
Omilia a VII-a: O oglindă a monahismului în viața Sfântului Alexie, Omul lui Dumnezeu	67
Omilia a VIII-a: Dumnezeu ne-a dăruit o biserică, trebuie să ne folosim de ea așa cum se cuvine	75

Omilia a IX-a: Pregătirea și străduința personală pentru rugăciune	83
Omilia a X-a: Înălțarea templului lăuntric pentru Dumnezeu	89
Omilia a XI-a: Aripile rugăciunii	99
Omilia a XII-a: Căutarea raiului – lucrarea de căpătâi al monahismului	107
Omilia a XIII-a: Sfintele femei purtătoare de mir – o întruchipare a căutării Domnului	115
Omilia a XIV-a: O pildă de viață monahală arătată în viața apostolilor după hrănirea minunată cu cinci pâini a cinci mii de oameni, lângă mare	121
Omilia a XV-a: Mănăstirea Cuviosului Ilarion. Ridicarea unei obști cu viață de sine la rangul de mănăstire	129
Omilia a XVI-a: Însuflețire pentru osteneala monahală ...	135
Omilia a XVII-a: Menținerea aprinsă a râvnei monahale și fuga de îndreptățirea de sine	141
Omilia a XVIII-a: Scăldătoarea vindecătoare. Cei care se străduiesc să-și vindece proprile lor neputințe duhovnicești pot să-i folosească și pe alții	147

Omilia a XIX-a: Fecioarele înțelepte. Cum ar trebui să viețuiască monahiile pentru a intra în palatul Mirelui veșnic ..	155
Omilia a XX-a: Mântuitorul vine și aduce mântuirea ...	163
Adaos	169
Episcopul Teofan Zăvorâtul din Vișa (Scurtă biografie de E. Sumarokov) ...	169
Mănăstirea Sfântului Teofan astăzi	180
Calea către mântuire (de episcopul Teofan Zăvorâtul)	183

Omilia I

Împlinirea făgăduințelor monahale

și auzit ce s-a zis celor de demult: „Să nu juri strâmb, ci să ții înaintea Domnului jurămintele tale” (Matei 5, 33).

Acestea le spunea, printre alte învățături, Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos oamenilor adunați în jurul Său din întreaga Iudee și din Ierusalim, de pe țărmurile Tirului și Sidonului. Semnificația cuvintelor Sale este următoarea: „Ceea ce ai promis lui Dumnezeu printr-un jurământ trebuie neapărat împlinit”. Nu întâmplător fragmentul evanghelic prezentat acum începe cu aceste cuvinte, oferindu-mi astfel ocazia, încă din prima mea vizită la voi, dragi surori, să reamintesc atât vouă, cât și mie însumi despre făgăduințele pe care le-am făcut. Căci toți creștinii fac făgăduințe la Taina Botezu-

lui, dar cei care intră în monahism adaugă la acestea altele noi, specifice vieții monahale.

Voi știți, dragi surori, care sunt aceste făgăduințe – le-ați rostit cu glas tare înaintea comunității Bisericii, spre a fi auzite de toți creștinii, monahi și nemonahi, și în același timp ați primit cuvinte de învățătură de la părintele vostru duhovnicesc. Minunate sunt aceste făgăduințe! Însă, amintiți-vă că Domnul vă va răsplăti nu pentru ceea ce ați promis, ci pentru ceea ce veți împlini de fapt. Vă pun aceste cuvinte în atenție nu pentru că vă socotesc nesânguincioase în privința jurământului făcut înaintea lui Dumnezeu, sau pentru că ar fi nevoie să vă spun: faceți aceasta, faceți cealaltă. O, nu, sunt convins că fiecare lucrează și se ostenește după puterea ei. Din partea mea, chemând binecuvântarea Domnului peste osteneala voastră, vă doresc un singur lucru: continuați nevoița precum albinele – fără scădere, amintindu-vă că „sfârșitul încununează osteneala” și că numai *cel ce va răbda până la sfârșit, acela se va mântui* (Matei 24, 13).

Așa cum firul este răsucit cu meșteșug de o torcătoare harnică, fără a socoti cât timp stăruie asupra lui, la fel trebuie să fie răsucit firul râvnei vieții monahale, din clipa în care ați trecut pragul mănăstirii, până în clipa în care veți trece pragul spre viața veșnică. Râvna neșovăitoare este foarte importantă, poate cea mai importantă.

Ați văzut vreodată o mașinărie complicată pusă în mișcare de aburi? Iată ce se întâmplă: atunci când sunt aburi, mașina este pusă în mișcare, și, cu cât sunt mai mulți aburi, cu atât mai puternică este mișcarea. Când aburul scade, atunci și mișcarea scade; când aburul încetează, atunci și mișcarea încetează. Ceea ce este aburul pentru mașină, aceea este râvna pentru viața bineplăcută lui Dumnezeu. Acolo unde este râvnă toate ascultările merg ușor și orice osteneală este ușoară. Acolo unde nu este râvnă, nu va fi nici putere, nici osteneală, nici rânduială; atunci nimic nu va merge.

Așadar, nu slăbiți în ostenelele voastre de viață călugărească! Voi însevă trebuie să vă mișcați și să dați alarma sufletului vostru în așa fel încât să nu cădeți pradă somnului și să nu dați nici o șansă vrăjmașului să râdă de voi. Faceți tot ce este posibil pentru a nu slăbi această putere duhovnicească, întrucât în ea stă toată tăria noastră. Spre exemplu: aduceți-vă aminte cât mai des cu puțință momentul primei chemări care v-a determinat să veniți aici, părăsind familia, neamurile și năzuințele voastre. Amintiți-vă cum vă ardea sufletul atunci, cum vă gândeați că, intrând în mănăstire, doar vă veți ruga, că veți fi în stare de rugăciune în chilia voastră, la biserică, petrecând timpul gândind la Dumnezeu, având convorbiri de-suflet-folositoare sau citind cărți duhovnicești; că veți trăi în izolare, fugind de de-

șertăciuni, că veți fi în pace cu toți, că veți face ascultare necondiționată față de stareță și cuvioasele maici. Aceste dorințe ale voastre au fost bineînțele sincere. Și astfel, aducând cât mai des în minte aceste gânduri ale primei chemări, ele se vor trezi din nou în voi, asemenea modului în care aerul din cameră este înnoit odată cu pătrunderea unui alt aer proaspăt din afară.

La acest captivant exercițiu meditativ adăugați și următorul lucru: împrospătați-vă memoria cât de mult puteți cu exemple de râvnă culese din viețile sfinților. Citiți *Viețile Sfinților* și păstrați în memorie felul în care s-au nevoit fără încetare oamenii lui Dumnezeu, atât bărbați cât și femei, necruțându-și puterile, și nici chiar viața. Și apoi, în orice răstimp liber amintiți-vă de sfințele Evdochia, Pelaghia, Singlitichia, Sara, Teodora, Eufrosina din Egipt, Maria Egipteanca, Eupraxia, Fevronia, Eufrosina de Suzdal și Poloțk și altele, cu toate nevoințele ascezelor interioare. Amintiți-vă de ele nu în mod pasiv, ci adăugând acestei amintiri convingerea indispensabilă că oricare dintre voi ar putea fi asemenea lor, asemenea acestorenerate fecioare. Și orice astfel de gând va fi o fărâmă de ajutor și încurajare necesară până la viitorul popas. Precum într-o cursă un alergător stimulează spiritul de competiție al celuilalt, sau precum voi înșivă, muncind împreună, una în fața celeilalte, vă grăbiți să nu rămâneți în urmă, la fel și cugetarea la

marile nevoințe asumate cu înflăcărare de sfințele femei vă va spori râvna.

Și chiar printre voi nu este una mai râvniitoare, a cărei înflăcărare să fie mai pronunțată decât a celorlalte? Însă, lăsând la o parte acestea, încurajați-vă una pe alta prin sfat și exemplul personal. Atunci când vorbiți între voi, care este subiectul conversației voastre? Nu trebuie să vorbiți despre alte lucruri decât despre motivul principal pentru care ați ajuns pe calea aceasta. Așa cum negustorii discută totdeauna atunci când se întâlnesc unii cu alții despre cum să vândă mai profitabil și mai bine, la fel și voi, când vă întâlniți, nu ar trebui să vă îngăduiți convorbiri deșarte, ci prin toate mijloacele aduceți conversația către ceea ce este cu adevărat important: cum trebuie să fim, cum să împlinim ceea ce am început, cum să nu ne poticnim și să nu devenim bătaia de joc a vrăjmașului. Ați observat vreodată cum un cuvânt dă naștere unei mulțimi întregi de alte cuvinte și cum fiecare cuvânt naște o mulțime de gânduri, iar mulțimea de gânduri se transformă într-o mulțime de intenții și fapte, atât bune cât și rele? Cel care vorbește despre lucruri deșarte are deșertăciune în mintea și în inima sa; deșertăciune are de asemenea și în viața sa... Cel care vorbește despre lucruri bune devine înflăcărat de cele bune și se îmbogățește pe sine în bine.

Dacă în felul acesta, vă păstrați insuflarea dinții înflăcărând-o atât prin exemplul nevoitoare-

lor de demult, cât și printr-o însuflețire reciprocă, atunci puteți să nădăjduiți că nu vă va slăbi râvna. Dar nu uitați că nu contează nimic din ceea ce faceți pentru a păstra viu în lăuntru vostru acest duh de râvnă – totul poate fi în zadar dacă în rânduiala vieții (mă refer la viața monastică personală și de obște) există ceva care ar putea stinge această râvnă. De aceea, începeți să urmați un asemenea model de comportament, încât să știți doar de biserică și de chilie (sau ascultarea de obște) – în chilie: lucru de mână, citit și rugăciune. Treceți de la o sarcină la alta fără a vă îngădui vouă însevă vreo abatere a minții către lucruri străine. Cea mai în vârstă trebuie să o îndrume pe cea mai tânără în această privință; alegeți cele mai potrivite ore pentru aceasta și mijloacele pentru împlinirea lor. Mai mult decât orice altceva fugiți de abaterile minții spre cele exterioare și de rătăcirea gândurilor. Feriți-vă de bârfă, mențineți pacea dintre voi, respectul reciproc și ascultarea fără cârtire. Precum este cu neputință a încălzi o cameră ale cărei uși și ferestre sunt deschise, și precum este cu neputință a aprinde focul când lemnele sunt umede sau când se toarnă în mod intenționat apă peste ele, de asemenea este cu neputință a păstra focul râvnei nestins în lăuntru vostru, dacă în rânduiala vieții există ceva contrar acesteia.

Mai presus de orice, nu lăsați să vă scape din minte imaginea sfârșitului către care duce o via-

ță râvnitoare și cea către care duce o viață dezordonată. Să purtați în minte parabola fecioarelor înțelepte și nebune, punându-vă în ambele situații: atât a unora, cât și a celorlalte. Un grup a fost primit în cămara Mirelui, iar celălalt a auzit de la El: *Nu vă cunosc pe voi!* (Matei 25, 12). Imaginați-vă că vă aflați înaintea ușii cămării de nunță și gândiți-vă ce s-ar întâmpla cu voi dacă ați auzi: *Nu vă cunosc!* Și, procedând astfel, îmboldiți-vă duhul. Ceea ce seamănă cineva, aceea va și culege. Ce va rodi câmpul când brazdele lui nu sunt udate cu sudoare? Spini și măcăciuni, a căror soartă este arderea în foc!

Vă reamintesc întâmplarea cu fiul care își necăjea adeseori mama, spunându-i: „Mă duc să-mi aflu mântuirea, vreau să merg la o mănăstire! Lasă-mă să mă duc!” Nu a contat cât de mult l-a rugat: „Așteaptă o vreme, până când voi muri, și apoi poți merge”; nici măcar n-a vrut să asculte și a plecat. Însă, când a ajuns acolo (la mănăstire), a socotit greșit că împlinise deja totul prin intrarea în mântuitoare obște monahală, și s-a predat nepăsării: dormea prea mult, era leneș la ascultare și rareori mergea la biserică. Nu avea importanță ce i se spunea; el, de parcă era surd, nu auzea nimic. Dar, iată că Domnul, nedorind moartea păcătosului, l-a scos din nepăsarea lui. Mama sa care, asemenea oamenilor din lume, a trăit cu tot confortul și plăcerile îngăduite de obiceiul lumesc, a murit și a primit locașul

potrivit cu viața ei. Fiul său, de asemenea, s-a îmbolnăvit și se afla – acel monah neglijent – în pragul morții. Frații care erau în preajma patului său de moarte vărsau lacrimi, știind cum a trăit, și se rugau cu tărie Domnului ca să-Și arate milostivirea. Curând a intrat în comă și a murit. Deja îl pregăteau pentru înmormântare, când și-a revenit în simțiri. Frații s-au repezit cu bucurie în jurul său, dar el se bătea cu pumnii în piept și plângea amarnic. Oricât de mult l-au rugat: „Spune-ne, ce s-a întâmplat, ce s-a întâmplat?”, el nu putea rosti nici un cuvânt, datorită durerii profunde care îi măcina sufletul. Până la urmă, liniștindu-se, le-a mărturisit: „Când a venit vremea plecării sufletului meu, o altă lume mi s-a înfățișat înaintea privirii: am văzut cum îngerii s-au îndepărtat de mine și în locul lor au venit demonii, duhurile care cer socoteală. Nici nu vă pot descrie acea groază. M-au luat și m-au dus prin întuneric, în locuri de nepătruns, cu țipete, hohote de râs și cuvinte murdare. În felul acesta am coborât cu repeziciune timp îndelungat. Când am simțit un miros de sulf și putregai, auzeam sunetul din ce în ce mai tare al gemetelor și bocetelor disperate. Gâfâiam de spaimă. Apoi însă au urmat porțile iadului! Ei deja începuseră să le deschidă pentru a mă arunca înăuntru, când cineva a zburat cu iuțeală și a curmat executarea sentinței mele. M-am oprit. Aveam ochii deschiși și am văzut o mare de foc nemărginită în care

erau îngrămădiți cei osândiți; și sufletul meu cu greu putea suporta aceasta. Deodată, a apărut din foc mama mea care mi-a spus: «Fiule, locul tău este tot aici?! Cum se face că nu-mi dădeai pace, spunându-mi: Mă duc să-mi caut mântuirea! Păi ce fel de treabă ai făcut?» La aceste vorbe, o împrășcătură din focul gheenei a căzut pe mâna mea. Întreaga mea ființă s-a zdruncinat din toate încheieturile și mi-am revenit în sine. Nu pot să uit tremurul și groaza pe care sufletul meu le-a simțit”.

Acest frate a mai trăit încă doisprezece ani, tânguindu-se pentru viața lui nepăsătoare de mai înainte și apoi, în pace și cu bună nădejde, s-a dus la Domnul.

Țineți minte aceasta, dragi surori, aprindeți râvna în lăuntrul vostru cu ajutorul acestei întâmplări. Sfârșitul tuturor celor nepăsători și lipsiți de trezvie este același. Domnul, totuși, nu dă tuturor o lecție atât de șocantă precum i-a dat fratelui amintit mai înainte; însă, printr-un exemplu sau o întâmplare care devine cunoscută, El vrea ca toți să ne luminăm și să ne umplem de râvnă. Faptul că voi ați părăsit lumea este bun și bineplăcut înaintea Domnului. Dar sporiți-vă sânguina până la desăvârșire, pentru a împlini această sarcină. Luați seama la ceea ce s-a propovăduit în acest fragment al Apostolului! Nu este un adevărat evreu, se spune aici, cel care aparține în mod exterior poporului evreu, ci cel care este pe dină-

untru astfel, potrivit însușirilor sufletului său. Același lucru poate fi spus și despre noi. Cel care se află între zidurile mănăstirii nu este neapărat și călugăr. Nu, mai este încă nevoie să zidească și în sine însuși duhul vieții monahale. Iată spre ce trebuie să vă îndreptați toată râvna! Amin.

27 mai 1860
Mănăstirea Sfânta Sofia Usmansky

Omilia a II-a

Îndrumări pentru monahism din viața Sfântului Ioan Înaintemergătorul¹

ât de potrivit este pentru o mănăstire eremitică să aibă ziua hramului aleasă în cinstea Sfântului Proroc Ioan, Înaintemergător și Botezător

¹ Predica aceasta a fost rostită de Episcopul Teofan la Mănăstirea de călugărițe Ioan Sezenovski-Kazan din gubernia rusească Tambov. Ctitorul acestei mănăstiri, dreptul Ioan Sezenovski, a fost un Stareț mirean înaintevăzător care a viețuit în pustie din 1817 până în 1839. Întrucât mulți oameni veneau la el cu durerile și necazurile lor, Ioan a hotărât să construiască o casă și apoi o mănăstire în apropierea sălașului său. În anul 1838 s-a construit o biserică cu șapte altare. Pustnicul Ioan a murit în anul următor și mii de oameni au venit să-l vadă timp de douăzeci de zile, până a fost înmormântat sub propria lui chilie. Ucenica sa, Daria, a organizat mănăstirea după voia lui, activând ca stareță (maică îndrumătoare), în timp ce maica Serafima a slujit ca primă egumenă. Această mă-